

De moord op Derk Wiersum en falende surveillance

Bij de moord op advocaat Derk Wiersum, en de voorbereiding daarvan, zijn verschillende voertuigen gebruikt. Een grijze Volkswagen Transporter, een grijze Renault Megane en een witte Opel Combo rijden in de weken voor de moord regelmatig door de buurt, langs camera's van gemeente en politie. De Renault Megane is op dat moment zelfs al bij de politie in beeld, maar niet bij de juiste afdeling. Media berichten hoe de auto tientallen keren door de straat van Wiersum is gereden en er ondanks dat nergens alarmbelletjes zijn gaan rinkelen. In 2023 publiceert de Onderzoeksraad voor Veiligheid hierover een kritisch rapport. Minder aandacht is er voor de witte Opel Combo.

Het is nog donker als op woensdag 18 september 2019 een bestelwagen vanuit het oosten de van Boshuizenstraat in Amsterdam afrijdt en linksaf Walborg inslaat. Toevallig hangt er precies op die plek een camera van Connection Systems. Het bedrijf zegt dat deze camera er hangt voor een verkeersonderzoek, maar de gemeente weet van geen onderzoek af. Connection Systems levert ook videobewakingssystemen aan de politie, desgewenst met kentekenherkenning. De camera die aan de van Boshuizenstraat is opgesteld lijkt echter niet over deze techniek te beschikken. Meer dan kleur en type van de auto is op dat moment niet bekend.

Kort daarop registreert een particuliere beveiligingscamera aan Hartelstein twee koplampen die de Imstenrade indraaien. De Opel Combo parkeert aan het einde van de straat, bij een kinderspeeltuin. Een uur later wordt Derk Wiersum voor de deur van zijn huis aan de Imstenrade neergeschoten. Op de beelden van de particuliere beveiligingscamera is te zien hoe de schutter wegrent, in de richting van Oud-Ehrenstein. Tijdens de aanslag was de witte Opel Combo gekeerd en ook richting Oud-Ehrenstein gereden. De camera van Connection Systems legt even later vast hoe de Combo vanaf Oud-Ehrenstein weer de Boshuizenstraat opdraait en in oostelijke richting vertrekt.

Op het moment van de moord was Derk Wiersum werkzaam als advocaat van kroongetuige Nabil B. Een gevaarlijke zaak, de broer van Nabil B was een jaar eerder nog geliquideerd. De vraag rees of aanvullende beveiliging voor Wiersum nodig was. Deze vraag lijkt halfslachtig te zijn beantwoord.

Vanaf maart 2018 patrouilleert de politie extra vaak rondom de woning van de advocaat, maar een paar maanden later wordt dit verscherpte toezicht alweer afgeschaald. Er komt een beveiligingsadvies, glasbeveiliging, een intercom en zelfs een camera aan de woning. Het heeft de moord niet kunnen voorkomen. De camera, als hij er nog hing ten tijde van de aanslag, levert geen bruikbare beelden op voor de rechtszaak.

Het wijkje van Wiersum kent sowieso een hoge camera-dichtheid. Alleen al op en rond de Imstenrade hangen zo'n 30 particuliere beveiligingscamera's. Sommige huizen lijken ware vestingen, met camera's op alle hoeken. Veel bruikbaar beeld levert het niet op. Het enige beeld van de moord komt van de eerder genoemde camera aan Hartelstein op bijna 100 meter afstand. Veel meer dan een "in het zwart geklede persoon" die zijn arm richting Derk Wiersum strekt is er op de beelden niet te zien. Het daadwerkelijke dodelijke schot blijft verborgen achter een openstaande portier.

Wanneer de Opel Combo na de moord in oostelijke richting vertrekt komt deze langs nog een beveiligingscamera. De Joodse scholengemeenschap Maimonides aan de van Boshuizenstraat heeft een camera gericht op het Monument voor het Ondergedoken Kind en Beschermers. Deze camera vangt een glimp op van de witte bestelauto. Op dit moment is nog geen kenteken bekend. Dit verandert als de Opel vanaf de van Boshuizenstraat de Europaboulevard oprijdt en van daar af de snelweg A10. Hier is een "sensor" van Vialis die 6 minuten na de moord de witte Opel registreert, inclusief kenteken.

De gemeente Amsterdam is op hoog tempo aan het veranderen in een "slimme stad" wat in feite een ander woord is voor een "gemonitorde stad". Al in 2011 liggen er plannen op tafel voor een "digitale slotgracht" rondom Amsterdam. Alle voertuigen die de stad in- of uitrijden zouden geregistreerd moeten worden. Behalve het handhaven van milieuzones worden gescande kentekens ook vergeleken met een database van bekende criminelen en gestolen auto's.

Wanneer de website van het sensorenregister van de gemeente Amsterdam wordt geopend verschijnt een kaart met daarover een deken van duizenden stipjes. Ieder stipje is een sensor. Klik er een aan en lees de eufemistische omschrijving: "Optische / camera sensor, Referentie: ANPR-03105-A. Doel van de sensor: reistijden_meetsysteem". ANPR staat hierbij voor Automatic Number Plate Recognition, oftewel kentekenherkenning. Vialis is een van de leveranciers voor dergelijke "sensoren".

Het kenteken van de vluchtauto is nu bekend, maar de politie staat voor een probleem. De vluchtauto is vermoedelijk gestolen, maar het kenteken ook. Deze hoort namelijk bij een witte Opel Combo met een zwarte bumper en zwarte spiegels. Gelukkig schiet de slimme stad te hulp: Vialis blijkt een database bij te houden van alle gescande kentekens. De bewegingen van de witte Combo met het valse kenteken zijn te achterhalen, zelfs tot enkele maanden terug. De eerste registratie is op 13 juni 2019, om 23:24 aan de Daalwijkdreef. Met deze gegevens in de hand kijken de rechercheurs nog eens naar de database van autodiefstallen bij het Landelijk Instituut Voertuigcriminaliteit. Zo komen ze bij een Opel Combo die in de nacht van 11 op 12 juni in Rotterdam is gestolen. Met witte spiegels en een witte bumper.

De oorspronkelijke eigenaar van de Opel Combo weet nog een puzzelstukje te leveren. Uit de telefoon van de eigenaar kan de politie het bluetooth MAC-adres van de bestelauto halen. Dit hardware adres is uniek voor ieder apparaat, iedere carkit of navigatiesysteem, en wordt gebruikt om bluetooth verbindingen op te zetten. Het bedrijf Inmoves maakt gebruik van deze unieke MAC-adressen om verkeersbewegingen te monitoren en deze gegevens door te verkopen aan bijvoorbeeld Rijkswaterstaat of de provincie.

Een bluetooth ontvanger van Inmoves registreert simpelweg het bluetooth MAC-adres van iedere passerende auto. Volgens de privacyverklaring van Inmoves wordt deze informatie anoniem opgeslagen: "Bij bluetoothdata is, door het onomkeerbaar versleutelen van de MAC-adressen, de versleutelde data niet meer te herleiden tot de eigenaar of gebruiker van de bluetoothapparatuur."

Vreemd genoeg blijkt na een verzoek van de politie, met het bluetooth-adres van de Opel Combo in de hand, het toch mogelijk de database van Inmoves te raadplegen. De Opel Combo is in de periode van juni tot en met september 2019 meer dan vierhonderd keer door sensoren van Inmoves geregistreerd. Waaronder regelmatig in het Almeerse industriegebied Markerkant. Enkele dagen na de moord wordt de bestelwagen aangetroffen aan de Kamgrasstraat, vlakbij Markerkant. De bestuurder wordt aangehouden en samen met de bijrijder op 11 oktober 2021 door de rechtbank in Amsterdam veroordeelt tot 30 jaar cel.

Dat de politie te kort is geschoten bij de beveiliging van Derk Wiersum is al geconcludeerd door de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Wat echter opvalt is het gigantische netwerk van camera's en sensoren die als een web over Nederland ligt. Miljoenen voertuigbewegingen worden gevolgd en maandenlang opgeslagen. Maar een moord, zelfs van iemand die vanwege acute dreiging extra beveiligd wordt, is er niet mee te voorkomen. Het roept vragen op over het nut, en ook de wettigheid, van al die monitoring.